

УДК 621.001.76 (477)

Коновал Ю.В.

*асистент кафедри обліку та аудиту
Приазовського державного технічного університету***ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ****COMPARATIVE ANALYSIS AND ASSESSMENT OF INNOVATIVE
DEVELOPMENT OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES OF UKRAINE****АНОТАЦІЯ**

У статті розглянуто сучасний стан діяльності машинобудівних підприємств України, проведено аналіз та оцінка їх інноваційного розвитку, з розрахунком відповідних показників, які характеризують фінансовий стан та інноваційний розвиток, виявлені макро- та мікроекономічні чинники впливу на фінансовий стан підприємств.

Ключові слова: машинобудівні підприємства, інноваційний розвиток, рентабельність, конкурентоспроможність, нематеріальні активи.

АННОТАЦІЯ

В статье рассмотрено современное состояние деятельности машиностроительных предприятий Украины, проведены анализ и оценка их инновационного развития, с расчетом соответствующих показателей, характеризующих финансовое состояние и инновационное развитие, выявлены макро- и микроэкономические факторы влияния на финансовое состояние предприятий.

Ключевые слова: машиностроительные предприятия, инновационное развитие, рентабельность, конкурентоспособность, нематериальные активы.

ANNOTATION

The current state of activity of machine-building enterprises of Ukraine is considered in the article. An analysis and estimation of their innovative development are conducted with calculation of the corresponding indexes characterizing the financial state and innovative development. The macroeconomic and microeconomic factors of influence on the financial state of enterprises are determined.

Keywords: machine-building enterprises, innovative development, profitability, competitiveness, non-material assets.

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність є важливим і невід'ємним чинником у розвитку підприємства, сприяючи покращенню систем управління підприємством, створення стратегій розвитку, вдосконалення технічних, наукових баз, впровадженню нових технологій, екологічно-чистих процесів і циклів, що веде підприємства до здійснення інноваційної діяльності, її розвитку в кінцевому підсумку. Інноваційний розвиток машинобудівних підприємств є головним двигуном технічного прогресу, котрий веде до «інноваційного прориву» як у галузі, так і в економіки в цілому, виводячи підприємства на новий рівень діяльності, конкурентоспроможності на світових ринках. Саме тому в світлі нинішніх подій і проблем в економіці, необхідно правильно проаналізувати і дати оцінку інноваційного розвитку машинобудівних підприємств України, щоб знайти шляхи виходу їх із кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями інноваційної активності та

інноваційної діяльності промислових підприємств, у тому числі машинобудівних, проблемами інноваційного розвитку займалися багато науковців, серед яких Б.М. Данилишин, О.І. Амоша, Р.А. Фатхудинов, С.М. Ілляшенко, В.М. Гриньова, В.І. Захарченко, Н.П. Карачина, Л. Федулова та ін.

Метою дослідження є проведення аналізу та оцінки показників інноваційного розвитку машинобудівних підприємств України на основі статистичної інформації, фінансової звітності, задля виходу машинобудування з ситуації, що склалася, та підвищення конкурентоспроможності виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Машинобудування є важливою складовою всієї промисловості, основа науково-технічного прогресу усіх галузей економіки та економічного потенціалу країни, від якого залежить стан соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності усієї держави.

У структурі промисловості України велику питому вагу займають галузі важкої індустрії, особливо машинобудування, чорна металургія та вугільна промисловість. Як свідчать статистичні дані [1], у 2014 р. у структурі промисловості України за обсягами реалізованої промислової продукції машинобудування складає 7,9%, що нижче на 0,8% порівняно з 2013 роком, та посідає 4 місце серед галузей промисловості.

Провівши аналіз існуючих машинобудівних підприємств, можна визначити, що основними центрами машинобудівної галузі є Харківська, Дніпропетровська, Луганська, Запорізька, Полтавська, Сумська, Миколаївська області.

Важливою складовою інноваційного розвитку промислових підприємств, у тому числі машинобудування, є екологізація процесу виробництва та впровадження екологічних інновацій, оскільки в сучасних умовах та НТП, зростання потреб сучасності у продуктах праці, стає велике навантаження на навколишнє середовище, отже, необхідним є його захист, зменшення використання невідновних ресурсів, зменшуючи шкідливі викиди, а також становлення стабільної екологічної рівноваги. Тому конкурентна політика суб'єктів господарювання повинна реалізувати екологічні інновації як конкурентну перевагу.

Основні центри інноваційної діяльності як у 2013 р., так і у 2014 р. знаходяться в Запорізькій, Львівській, Харківській областях та м. Києві, тільки у 2014 році ще додалася Дніпропетровська область, про що свідчать дані про кількість інноваційно-активних підприємств серед загальної кількості промислових підприємств України [2].

Щоб визначити конкурентоспроможність машинобудівних підприємств, їх спроможність та готовність на впровадження інновацій, а також інноваційний розвиток, необхідно проаналізувати фінансовий стан машинобудівних підприємств, а також визначити чинники, які впливають на інноваційний розвиток.

Згідно із поставленою метою, в аналізі були використані фінансові дані [3] таких машинобудівних підприємств України: ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод» («КВБЗ») м. Кременчук, ПАТ «Азов-

загальмаш» м. Маріуполь, ПАТ «Запорізький механічний завод» м. Запоріжжя, ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» м. Краматорськ, ПАТ «Дніпровагонмаш» м. Дніпродзержинськ. Цих машинобудівних

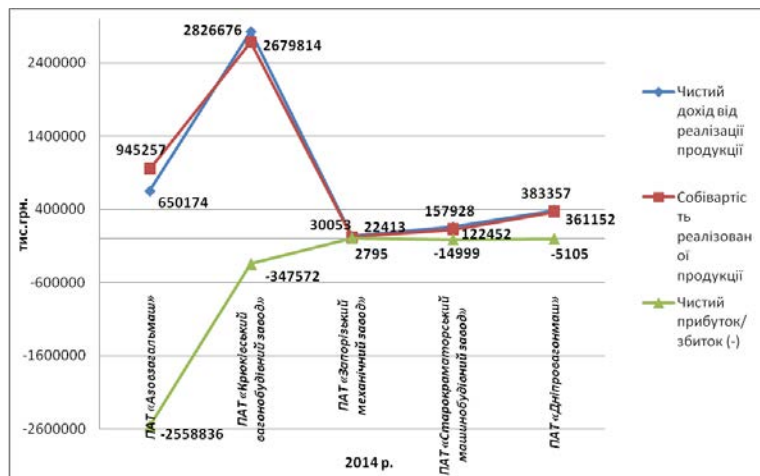

Рис. 1. Динаміка фінансового результату за 2014 рік

Таблиця 1

Фінансовий результат виробництва продукції за 2010–2011 рр. (тис. грн)

	Чистий дохід від реалізації продукції			Собівартість реалізованої продукції			Чистий прибуток/збиток (-)		
	2010	2011	Відхилення	2010	2011	Відхилення	2010	2011	Відхилення
ПАТ «Азовзагальмаш»	5407222	10277284	+4870062	4859510	8579908	+3720398	-260554	702472	+441918
ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»	4368956	6177810	+1808854	3622780	4907688	+1284908	298624	680222	+381598
ПАТ «Запорізький механічний завод»	45542	57202	+11660	31173	40153	+8980	6174	7651	+1477
ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод»	556723	242948	-313775	461834	194224	-267610	15526	6072	-9454
ПАТ «Дніпровагонмаш»	2361722	3876972	+1515250	1912084	2918397	+1006313	314041	817869	+503828

Таблиця 2

Фінансовий результат виробництва продукції за 2012–2013 рр. (тис. грн)

	Чистий дохід від реалізації продукції			Собівартість реалізованої продукції			Чистий прибуток/збиток (-)		
	2012	2013	Відхилення	2012	2013	Відхилення	2012	2013	Відхилення
ПАТ «Азовзагальмаш»	10255743	6463085	-3792658	9372058	5977664	-3394394	-47155	-418063	-370908
ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»	7216141	3769154	-3446987	6020897	3192108	-2828789	782232	339377	-442855
ПАТ «Запорізький механічний завод»	44931	33700	-11231	33556	25105	-8451	3897	2776	-1121
ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод»	371657	256600	-115057	324816	225353	-99463	2570	412	-2158
ПАТ «Дніпровагонмаш»	3910989	1326392	-2584597	2756102	1132462	-1623640	822163	162882	-659281

підприємств об'єднує спільна діяльність у виробництві залізничних локомотивів і рухомого складу.

Динаміка фінансового результату за періоди 2010–2011 рр. та 2012–2013 рр. представлена у таблиці 1 і таблиці 2 відповідно.

Динаміка фінансового результату машинобудівних підприємств за 2014 рік представлена на рисунку 1.

З таблиць 1, 2 та рисунка 1 можна зробити висновок, що у чистому доході від реалізації, собівартості реалізованої продукції та чистому прибутку за період 2010–2014 рр.

виникають зміни. Так, у 2011 р. порівняно з 2010 р. спостерігається зростання показників майже в усіх підприємств, крім ПАТ «Азовзавальмаш» в 2010 році воно отримало збиток у розмірі 260554 тис. грн, ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» у 2010–2014 рр. спостерігається зниження цих показників, що обумовлене зниженням продажу продукції покупцям. У період 2012–2013 рр. в усіх підприємствах видно зниження показників, що говорить про втручання кризових явищ в країні в діяльність цих підприємств. У 2014 р. видно, що чистий дохід від реаліза-

Таблиця 3

Динаміка та структура необоротних активів (тис. грн)

	ПАТ «Азовзавальмаш»		ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»		ПАТ «Запорізький механічний завод»		ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод»		ПАТ «Дніпровагонмаш»	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
<i>Нематеріальні активи:</i>										
залишкова вартість активів	6420	6968	55273	58973	6	66	0	0	9367	7617
первинна вартість активів	9029	11138	73705	82259	257	328	156	156	14578	15429
накопичена амортизація активів	2609	4170	18432	23286	251	262	156	156	5211	7812
Незавершені капітальні інвестиції	9450	7313	42580	10492	0	656	1892	378	-	-
<i>Основні засоби:</i>										
залишкова вартість основних засобів	482213	406439	694296	672690	89192	1656	138323	129922	103370	96013
первинна вартість основних засобів	580598	591320	1051846	1091720	117008	4470	181938	183420	210160	218585
знос основних засобів	98385	184881	357550	419030	27816	2814	43615	53498	106790	122572
<i>Довгострокові фінансові інвестиції:</i>										
які враховуються по методу участі в капіталі інших підприємств	-	-	-	-	-	-	-	-	1552	1696
інші фінансові інвестиції	-	-	7250	7154	29341	27385	39415	37342	12	135173
<i>Довгострокова дебіторська заборгованість</i>	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
<i>Відстрочені податкові активи</i>	9274	435250	25671	19492	1421	828	63	5686	3616	0
<i>Інші необоротні активи</i>	1936	2155	594846	594846	-	-	-	-	38976	12180
<i>Усього</i>	509293	858125	1419916	1363647	119960	30591	179694	173328	156893	252679

Таблиця 4

	ПАТ «Азовзавальмаш»		ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»		ПАТ «Запорізький механічний завод»		ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод»		ПАТ «Дніпровагонмаш»	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Рентабельність НМА	70,45	-44,08	11,9	2,57	245,57	212,22	3471,89	0	26,81	2,61
Фондовіддача НМА	938,04	97,13	77,71	49,48	962,86	834,8	28511,11	0	183,36	45,14
Рентабельність реалізації, %	0,075	-0,45	0,15	0,02	0,26	0,25	0,12	0,23	0,15	0,06

Таблиця 5

Динаміка відносних показників

	ПАТ «Азовзагальмаш»		ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»		ПАТ «Запорізький механічний завод»		ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод»		ПАТ «Дніпровагонмаш»	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Оборотність активів	2,8558	0,3411	0,173867	0,734087	0,222233	0,286727	0,602476	0,3417841	0,745886	0,2326251
Фондовідача	11,6336693	0,9509514	3,259723	2,030977	0,280596	0,3992401	1,559485	0,8947204	7,680991	1,8719883
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	3,78493168	1,108775	1,268277	1,149606	1,068451	1,0174179	0,981759	0,5530496	0,826107	0,2656345
Рентабельність капіталу по чистому прибутку, %	-0,18472754	-1,342597	0,082206	-0,090264	0,018306	0,0266663	0,000967	-0,03246	0,091595	-0,003098
Рентабельність власного капіталу, %	0,23531229	0,8079212	0,121266	-0,133388	0,019673	0,0282523	0,002864	-0,098779	0,108851	-0,000598
Рентабельність реалізованої продукції по прибутку від операційної діяльності, %	-0,00282466	-0,956235	0,093247	-0,11596	0,542463	0,1254783	0,041337	0,103028	0,098301	-0,000545
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,4754815	0,1713124	2,286315	4,913078	3,062605	24,790297	3,165888	4,7805421	16,44439	22,868087
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,3375634	0,1141373	1,199368	2,533851	1,922079	16,719092	2,269138	3,6696206	13,90898	20,464969
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01552182	0,0002056	0,351715	0,554242	0,247065	2,5406886	0,001144	0,0489211	0,4966669	0,4939413
Власні оборотні кошти, тис. грн	-1558570	-4989630	1647803	1584014	18450	30404	183676	239331	1418722	1315606
Коефіцієнт фінансової автономії	-0,98211069	-2,353176	0,636748	0,728535	0,933392	0,9686381	0,35478	0,3039803	0,924266	0,9539942
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних засобів	-2,01821517	-1,424958	0,570481	0,372618	0,071361	0,0323773	1,818651	2,2896865	0,081939	0,3967531
Коефіцієнт фінансової залежності	-1,01821517	-0,424958	1,570481	1,372618	1,071361	1,0323773	2,818651	3,2896865	1,081939	1,0482244
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,82561566	1,1221218	0,595078	0,648552	0,134143	0,5040451	1,155173	1,6541636	0,920536	0,8468505
Коефіцієнт фінансової стабільності	-0,49548731	-0,701775	0,211234	2,683711	14,01325	30,885817	0,549858	0,436741	12,20417	20,736378
Коефіцієнт інвестування	-3,70664235	-5,181766	1,950153	1,791068	1,146549	1,9718218	0,884854	0,8347411	9,823198	6,1482276

ції та собівартість реалізованої продукції найвища у ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», а чистий прибуток отримав лише ПАТ «Запорізький механічний завод». Тобто ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод» є великим підприємством, з великою потужністю виробництва.

Також необхідно розглянути зміни в структурі необоротних активів машинобудівних підприємств (табл. 3).

З таблиці 3 видно, що у 2014 р. порівняно з 2013 р. у підприємств ПАТ «Азовзагальмаш» та ПАТ «Дніпровагонмаш» спостерігається зростання необоротних активів на 348832 тис. грн та 95786 тис. грн відповідно. У ПАТ «Крюківському вагонобудівному заводі» зниження відбулося за рахунок скорочення незавершених капітальних інвестицій на 32088 тис. грн, тобто ввели в експлуатацію активи, зменшенням вартості основних засобів на 21606 тис. грн, у зв'язку зі зростанням амортизаційних відрахувань, що характеризується зношеністю основних засобів, зниження інших довгострокових фінансових інвестицій та відстрочених податкових активів. Така сама ситуація у ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод». У ПАТ «Запорізький механічний завод» взагалі відбувається негативна тенденція в скороченні основних засобів на 87536 тис. грн, що свідчить про зниження вкладень засобів у виробничий розвиток, теж спостерігається зниження інших довгострокових фінансових інвестицій та відстрочених податкових активів. Також у ПАТ «Дніпровагонмаш» у 2014 р. спостерігається зменшення нематеріальних активів завдяки росту накопленої амортизації, тобто видно зменшення корисності нематеріального активу, хоча первісна вартість збільшується у 2014 р., що свідчить про спрямованість підприємства до нарощування нематеріальних активів.

Розрахунок відносних показників дозволить оцінити залежність між різними складовими фінансової звітності (табл. 4, 5) для оцінки діяльності підприємств та можливості інноваційного розвитку.

Як видно з таблиці 4, усі показники зменшуються у 2014 р. у порівнянні з 2013 р., про що свідчить погіршення інноваційного розвитку машинобудівних підприємств.

У результаті розрахунку основних відносних показників (табл. 5) за 2013–2014 рр., які характеризують діяльність машинобудівних підприємств, можна зробити загальний висновок, що у 2014 р. порівняно з 2013 р. результати не втішні. Це спричинено як макроекономічними чинниками, так і мікроекономічними, зокрема макро: фінансова нестабільність держави, політична та економічна криза, втрата надійних зв'язків, скорочення інвестицій, зокрема в інноваційний розвиток, «відтік мізків» та кваліфікованої робочої сили та ін.; микро: втрата ринків збуду продукції та сиро-

винної бази, надійних та постійних партнерів, зниження впровадження інноваційних розробок, унаслідок чого – нерентабельність діяльності та неконкурентоспроможність на зовнішньому ринку.

Нині машинобудівний комплекс перебуває у дуже тяжкому становищі, особливо підприємства, які знаходяться на сході країни. Зокрема, на прикладі аналізованих підприємств, підприємства ПАТ «Запорізький механічний завод» та ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» не відчувають дефіцит власних обігових коштів, інші відчувають це. Усі розраховані коефіцієнти є або дуже малими чи незначними, або від'ємними. Внаслідок чого можна зробити такі загальні висновки:

1. У ПАТ «Азовзагальмаш» спостерігається промислова криза та спад діяльності.

2. У ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод» позитивними є лише те, що воно своєчасно ліквідує борги, зросли платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами, однак це зростання спричинене збільшенням дебіторської заборгованості, що говорить про фінансові труднощі, зросла можливість підприємства негайно погашати короткострокову заборгованість. Показник фінансової автономії хоча є позитивним, але є нижче нормального, це означає що підприємство не має фінансової стійкості, хоча до неї прагне.

3. У ПАТ «Запорізький механічний завод», ПАТ «Дніпровагонмаш» та ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» такі ж самі справи, як у ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», однак в останньому спостерігається зростання позичкових коштів, якими фінансується діяльність (майже 50%), що є негативною тенденцією.

Висновки. Внаслідок аналізу та оцінки фінансового стану та інноваційного розвитку машинобудівних підприємств України можна зробити висновки про те, що у період з 2010 р по 2014 р. фінансові результати діяльності підприємств має коливання. У 2010 році підприємства ще отримували прибутки. ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод» за цей період взагалі не нарощував виробництво та не займався активною конкурентоспроможною діяльністю. Розрахунок відносних показників на 2013–2014 рр. показав про занепад діяльності підприємств, що унеможливило інноваційний розвиток на даному етапі функціонування. Втрата традиційних ринків збуту, економічна криза в країні, відсутність державних замовлень – все це відчутно вплинуло на діяльність машинобудівних підприємств та призвело у 2013–2014 рр. до значних збитків підприємств. Аби уникнути повної зупинки, наприклад ПАТ «КВБЗ», це стосується й інших підприємств, вимушене було згорнути програми створення інноваційної техніки та

скоротити середньоспискову чисельність працюючих, що у подальшому створює загрозу втрати кваліфікованого кадрового потенціалу, на відновлення яких потрібні будуть роки. Нині підприємствам машинобудівної галузі потрібно заново складати стратегічні плани розвитку, з упровадженням інновацій, шукати нових партнерів та ринків збуту, шукати інвесторів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Обсяги реалізованої промислової продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Інноваційна діяльність промислових підприємств України у 2013–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Національний депозитарій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua/>.